Cena Josefa Balvína 2025

Cenu Josefa Balvína (CJB) uděluje Pražský divadelní festival německého jazyka (PDFNJ) tvůrcům nejlepší inscenace vycházející z původně německy psaného textu, která vznikla na území České republiky v dané sezóně (v časovém intervalu od 1. června do 31. května).
Cena je pojmenována po významném znalci německého divadla a brilantním překladateli německého dramatu a literatury Josefu Balvínovi, který se od roku 1998 významně podílel na utváření dramaturgie festivalu.
Cílem soutěže je podpořit umělecky kvalitní inscenace německy píšících autorů na českých scénách, přispět ke zvýšení povědomí o českém divadle v německy mluvících zemích a vystavit vítěznou inscenaci přímé konfrontaci s vybranými inscenačními počiny německy mluvících zemí.
Výběr finálových inscenací na udělení CJB delegovalo vedení PDFNJ na nezávislou kulturní platformu Podhoubí (www.podhoubi.com)
V ročníku 2024/2025 tvoří porotu: Zuzana Augustová, Tomáš Kubart, Eliška Raiterová, Barbora Schnelle a Veronika Lipmanová.

Závěrečná zpráva poroty Ceny Josefa Balvína za sezonu 2024/2025

Na základě dohody mezi vedením Pražského divadelního festivalu německého jazyka a redakcí Podhoubí předkládáme návrh na udělení Ceny Josefa Balvína za sezonu 2023/2024.
Členové poroty – teatroložka a překladatelka **Zuzana Augustová**, teatrolog a editor **Tomáš Kubart**, kritička a doktorandka **Eliška Raiterová**, kurátorka, kulturní manažerka a překladatelka **Barbora Schnelle** a studentka a lektorka **Veronika Lipmanová** – se ve složení pro ročník 2024/2025 sešli za účelem oceňování inscenací, které posouvají hranice současného divadla jak esteticky, tak společensky.

Laureát

***Směšná temnota* (Wolfram Lotz, režie Martina Schlegelová, Jihočeské divadlo v Českých Budějovicích, premiéra 14. 2. 2025)**
Porota ocenila režijní vizi Martiny Schlegelové, jejíž inscenace Lotzovy hry vyniká kreativním využitím imerzivních divadelních postupů, soustředěnou komunikací s publikem a novátorskou prací s prostorovou a akustickou složkou inscenace. Schlegelová svou interpretací nabízí promyšlený, formálně vytříbený a současně divadelně nápaditý výklad. Překlad Petra Štědroně spolu s hereckými výkony Pavla Oubrama, Davida Krchňavého, Jana Lukeše, Tomáše Kobra a Jiřího Untermüllera

vytvářejí absurdně hřmotný, a přitom intimní divadelní svět, který publikum plně vtahuje.
Režie buduje vizuálně i zvukově podmanivé prostředí pomocí projekcí a zvuků dramatického prostředí, jímž je převážně afghánské vnitrozemí, konkrétně nejasně vymezený tropický prales. Diváci rozsazení na sedacích vacích se ocitají uprostřed džungle, zatímco aktéři se pohybují v jejich bezprostřední blízkosti i kolem dokola za poloprůhlednými zavěšenými pásy. Soudní dvůr v Německu v úvodním monologu obžalovaného somálského piráta je zase vtipně evokován filmovou projekcí se znuděně svačícími soudci v pozadí.
Porota rovněž oceňuje již samotnou dramaturgickou volbu Lotzova textu, který rafinovaně tematizuje kolonialistické myšlení, k němuž se společnost – navzdory dostupným poznatkům i nástrojům k jeho překonání – opakovaně a často pohodlně vrací. Tematická naléhavost je o to významnější v kontextu českého prostředí, ve kterém není otevírání postkoloniální perspektivy běžnou součástí veřejné debaty. Inscenace přesvědčivě ukazuje, že i společnost, která se dlouhodobě vnímá jako „nezúčastněná“, může nevědomky přejímat postoje a vzorce vycházející z koloniálního myšlení – a že je zcela na místě se k takovému tématu kriticky vyjádřit. Díky absurdnímu tónu monologů a dialogů inscenace neztrácí obrazivost ani emocionální sílu, a přitom je brechtovsky racionálně kritická vůči společnosti postavené na vykořisťování „těch druhých“. Představuje tak silný estetický i tematický příspěvek do současné divadelní reflexe společenských nerovností, diskriminace a vyloučení marginalizovaných skupin.

V nejužším výběru:

Faust (J. W. Goethe, režie Jakub Čermák, Horácké divadlo Jihlava, premiéra 22. 2. 2025)

Porota ocenila rozhodnutí Jakuba Čermáka uchopit oba díly Goethova dramatu a přenést je do prostředí léčebny dlouhodobě nemocných, v jehož rámci dochází k citlivé transpozici významově vrstevnatého textu do jevištního jednání a gest. Dvojí obsazení mladého a starého Fausta a Mefistofela přineslo nuancovaný přechod mezi erotickou touhou, žízní po moci, spíše než po vědomostech (u mladého Fausta) a konečnou bilancí (starého Fausta). Symbolika krve, akrobatická scéna s Euforiónem i střídání řeči a pantomimy jako všeprostupujícího pohybu tvoří silný estetický a emocionální zážitek.
Faust je v Čermákově pojetí autorský projekt, který klasický text svobodně a zároveň citlivě rozvíjí v dramaturgicky a vizuálně promyšlenou formu. Nabízí režijně-dramatický výzkum lidského úpadku a vykoupení, jenž dává prostor pro osobní reflexi publika, a pantomimicky koncipované scény vhodně doplňuje prací s textem hry, jehož klasický předválečný překlad Otokara Fischera je aktualizován poetickými vstupy současného básníka Radka Malého. Samotný Goethův text je však postupně zcela minimalizován anebo pouze promítán na pozadí scény v psané podobě, čímž je zdůrazněna přímočarost mladého Fausta v současném světě. Matěj Polák coby představitel Fausta mladšího také zvýrazňuje pudovost a přízemnost hrdiny, která se projevuje především ve vztahu vůči jednoduché Markétce, ale zrcadlí se i v prostředí prostitutek a opilců, v němž Markétka žije. Prostředí „LDNky“ pak vytváří bezútěšný rámec tristní životní bilance a příběh mladého Fausta proměňuje ve fantasmagorický předsmrtný sen.

***Penthesilea* (H. von Kleist, režie Daniela Samsonová, Studio Marta, premiéra 1. 9. 2024, derniéra: květen 2025)**

Porota oceňuje ambiciózní dramaturgický záměr inscenace, který klasický text uvádí do dialogu se současnou citlivostí vůči sexualizovanému násilí. Pomocí zcizujících prvků a komentářů umožňuje napojení Kleistova dramatu z roku 1808 na aktuální debaty o sexualizovaném zneužívání moci a ukazuje, jak spolu jednotlivé problémy souvisejí (mužská dominance, fyzické násilí, přenos traumatu napříč generacemi, neviditelnost žen aj.)
Inscenace staví na kolektivní herecké souhře – výraz je rozvržen rovnoměrně, bez dominantního sólového výkonu, čímž vzniká ansámblová kompozice založená na partnerství a sdíleném rytmu. Tento scénický přístup umocňuje etickou rovinu inscenace a posiluje důraz na sdílenou zodpovědnost a empatii.
Inscenace vytváří vztah mezi kulturní pamětí a aktuální společenskou situovaností, přičemž ženskou zkušenost tematizuje s fyzickou naléhavostí.

V Praze, 12. 6. 2025

Za porotu Ceny Josefa Balvína:
Zuzana Augustová – Tomáš Kubart – Eliška Raiterová – Barbora Schnelle – Veronika Lipmanová